

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy:

902.5

Szerző: *Aba Iván*

Cím: *Szenzációk a levéltárban*

Idő:

" 1950. "

Forrás: *Glória*

Személy:

(Hely)

1957. 05. 4

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Helyszám:

Szenzációk a levéltárban

Furcsa dolog a levéltár. Aki egyszer odaszagol, szeretne mindig ott „búvárkodni”. En is valahogy így jártam. Nemrégiben intervjút csináltam egyik neves gazdaságtörténészünkkel, aki egyik levéltárunkban dolgozik s azóta újból és újból felkeresem és ő a tudós türelmével magyarázza, mutogatja, mit talál a levéltárban.

Ma mintha az irodalomtörténeti érdekességek volnának soron. Azt hiszem, irodalomtörténészeink sem bánnák meg, ha egy kicsit át- meg átfúrnák magukat ezeken a levéltárakon, különösen a Buda ostromától a szabadságharcig terjedő idők anyagán — s megnéznék, mi nem tetszett a cenzurának, mibe kötött bele, azt hiszem igen sok eltemetett mű kerülne napfényre, vagy kellene a közkezen forgót az eredetihez korrigálni.

Itt van mindjárt az első eset. 1797-ben a helytartó tanács urai felfedezték Gyöngyösi István Murányi Vénusz-át és a Tsalfa Kupidó című barokk-izű versesjátékát és a leiratban megállapítják, hogy ezek a költemények s különösen egyes sorok *impudicusok*, szemérmetlenek, ezért a vizsgálatot azonnal meg kell indítani, a meglévő

példányok pedig azonnal sequestrálandók, elkobzandók. Azt hiszem nem lenne érdektelen, ha valaki utánanézne, hogy vajjon a közkezen forgó Murányi Vénusz megegyezik-e az eredetivel, vagy pedig a cenzura „szemérmetessége” sorokat, versszakokat, vagy talán egész fejezeteket törölt-e belőle.

Anonymusnak is meggyűlt a baja a XVII. század cenzoraival. Egy 1798. március 27-i helytartó tanácsi leirat a következőképpen szól: „Bizonyos Letenyei János fordításában megjelent *Anonymus*, Béla királynak neveltlen iródealkja krónikája. Megállaítandó, ki engedélyezte a ki-nyomtatást, utána pedig a könyv összes található példányai lefoglalandók.”

Letenyeinél 85 példányt találtak és ezeket el is kobozták.

Vajjon mit kifogásolhatott Anonymusban a cenzura? Talán azt hitte, hogy valamiféle forradalmi céllal beszél az ősmagyar kor-ról?

Találni itt feljegyzéseket Jókai Rab Ráby-járól is.

Akik a könyvet olvasták, talán emlékeznek arra, hogy a végén a „Történelmi befejezés”-ben Jókai a következőket írja:

„Aki azt hitte, hogy regényt olvasott, az jölteszi, hogyha nem olvasa tovább a következő lapokat, amelyek már csak a történel-bűvárt érdekelhetik, aki e rendki-vüli ember életviszontagságaiban egy érdekes körszak illusztrációját fogja megtalálni.”

Jókai megírja azt is, hogy Ráby Mátyás megírta életregényét, azt ki is adta, és hogy a tulajdonában lévő példány — melyből könyvét írta — a ritkaságok közé tartozik.

A Levéltár elárulja, miért tartozott a ritkaságok közé Ráby Mátyás könyve.

1798 július 14-én egy helytartó tanácsi leirat felszólította Pest város tanácsát, állapítsa meg, hogy honnan kapta Schwartner, a pesti ervelem akkori tanára, Ráby Mátyás nevű szerző „Justizmord und Regierungsgreuel” című munkáját. A könyv a helytartó tanács leirata értelmében ugyancsak lefoglalandó és elkobzandó. Itt van az irattári nyoma annak, hogy Ráby Mátyás valóban megírta fogságának és megkínzóztatásának történetét és nem Jókai káprázatos fantáziája agyalt ki mindent.

Általában ebben az évben a cenzura igen tevékeny volt és még azt is előírta, hogy a *Lesecabinet*-ekben csak cenzurázott ujságokat szabad olvasni, rölapokat pedig egyáltalán nem. Nem engedték be cenzurázatlanul a külföldi lapokat sem. Így az akkoriban legelterjedtebb *Augsburger Zeitung*-ot sem lehetett megtalálni ezekben az olvasószo-bákban.

Különös dühvel vetette magát a cenzura a statisztikai munkákra. *Bencsiknek*, az akkori idők híres statisztikusának, a magyar statisztikai tudomány megalapítójának „*Dissertatio statistica de industria nationale Hungarorum*” című könyvét a helytartó tanács 1793 április 4-én kelt leiratában „számos Magyarországi úrbéri rendszere ellen és a nemesi szabadságjogok ellen a népet felizgatni alkalmas elve miatt a tiltott könyvek osztályába sorozzák.” Ennek a műnek a hiánya erősen sújtja a magyar gazdasági statisztikusokat, mert ez lenne az egyetlen összefoglaló munka, amely az akkori idők iparával foglalkozik.

Ugyanígy járt Vályi Ferenc „*Magyarország leírása*” című földrajz-statisztikai munkája, melyet a cenzura szintén elkoboztatott.

A levéltárban igen sok érdekes adatot lehet találni a barokk-kor erkölcséről is. Történészeink még ezt sem dolgozták föl, pedig a Levéltárban sok olyan érdekes történet szálaít lehet felfedezni, melyeknek szereplői híres történelmi személyiségek.

Megemlékszik a levéltár a Városmaforról is, amely mint egy akkori könyv írja „igen látogatott, barátságos menhely Eros istennő úgy prózai, mint nemesebb érzelmű tiszlelői számára.”

S így lehetne sorolni nagyon sokáig az érdekesnél-érdekesebb irodalomtörténeti és erkölcsötörténeti adatokat.

Levéltáraink várják, hogy feldolgozzák anyagukat.

Aba Iván